

מראי מקומות - יבמות

פג.

א. ר' יוסי אומר אנדרוגינוס ברי' בפנ"ע הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה... הל' כר' יוסי

ובביאור שי' ר' יוסי דהברייתא נח' הראשונים, וגם נח' איך קיי"ל לדינא. (א) שי' תוס' - תוס' ביארו דברי' בפנ"ע היינו דאנו מסתפקים אם זכר הוא או נקבה, וזהו מה שסיים הברייתא ולא הכריעו בו חכמים וכו'. ומה דאי' אבל טומטום אינו כן אלא ספק איש ספק אשה, היינו דאנדרוגינוס הוא ספק בכלליות, דכל האנדרוגינוסים הם בספק א', ולא כטומטום דכל א' הוא ספק בפנ"ע. ולהלכה, כ' תוס' דמה דאי' בגמ' דהלכה כר' יוסי, היינו ר' יוסי דמתני', דזכר הוא, וכ"כ רש"י. (ב) שי' הרמב"ם והרי"ף - כ' הרי"ף דקיי"ל כר' יוסי דברייתא. וכן פסק הרמב"ם (אישות ב, כד) דספק הוא, ולכן אינו מאכיל אשתו בתרומה מספק וספק איסורא לחומרא. אולם, גם כ' הרמב"ם בהל' איסורי ביאה (א, טו) דזכר שבא עליו חייב סקילה. וכבר תמה הרשב"א בסוגיין, איך יתקיימו ב' פסקים הללו בהדדי, הרי אם ספק נקבה הוא, א"כ איך שייך לסוקלו משום משכב זכר. וכ' דאולי ס"ל להרמב"ם דגזה"כ הוא דחייב מי שבא עליו כזכר, אף דספק נקבה הוא, מ"מ הבא עליו באופן של משכב זכר, גזה"כ הוא דחייב. אבל כ' דא"כ הי"ל למנותו בעצמו, מלבד מה דמונה השוכב עם זכר, שהרי המיתה אינו מדין משכב זכר, אלא גזה"כ הוא דהשוכב עם אנדרוגינוס חייב סקילה. עוד הק' על מה דס"ל להרמב"ם דאנדרוגינוס נושא אשה לכתחלה, ואם ספק הוא, למה נושא אשה לכתחלה. וכ' המגיד משנה (א"ב שם) דכיון דחידשה התורה דאנדרוגינוס נחשב כזכר לענין זה [דהיינו למשכב], א"כ ה"ה דנחשב איש במה שיכול לישא אשה (ואף דקידושיו קידושי ספק, מ"מ נושא אנדרוגינוס לכתחלה, ויש לע' בזה). (ג) שי' הרמב"ן - שי' הרמב"ן היא דברי' בפנ"ע היינו כפשוטו, דברי' הוא, דאינו לא זכר ולא נקבה. ומה דאי' בגמ' ולא הכריעו בו חכמים אם זכר הוא אם נקבה, היינו דכיון דאין סימנין שלו מכריעין אותו להיות או כזכר או כנקבה, "לפיכך הוציאוה מכלל שניהם ועשאוהו ברי' בפנ"ע". הלכך, לדברים ששוין בהם זכרים ונקבות, ודאי יש לו דינים אלו, אבל הדינים שמיוחדים לזכרים או לנקבות, אין לו דין זכר או נקבה (ויש לעי', למשל במצות עשה שהז"ג, האם הפשט הוא דיש חיוב על אנשים, או פטור על נשים, דאם יש חיוב על אנשים דוקא, אז י"ל דיהי' פטור, אבל אם סתם ישראל חייב בכל מצוות, אלא שיש פטור מיוחד לנשים, א"כ י"ל דפטור וצ"ע). (ד) שי' הראב"ד - ע' בהל' שופר (ב, ב), דכ' הראב"ד דמש"כ הרמב"ם שם דאנדרוגינוס מוציא את מינו בשופר, זהו למ"ד דאנדרוגינוס ברי', אבל אם

חצי זכר הוא אינו מוציא את מינו ולא שאינו מינו. וע' בכס"מ (הל' תרומות ז, טז) דהסביר באריכות דלמד שיטתו מהירושלמי, ולדעתו יצא שהוא באמת זכר ונקבה. (ה) שי' המג"א - כ' המג"א (תקפ"ט, ב) בשם הרי"ף [וכ' המחצית השקל שם דלא מצא זה ברי"ף, ובאמת הרי"ף ס"ל דספק הוא, וכנ"ל] "דאע"פ שחבירו ג"כ אנדרוגינוס, אם באותו פעם שהוא נקבה הוי חבירו זכר, אינו מוציאו", ומשמע דשייך שהוא פעם זכר ופעם נקבה, ותמה ע"ז המחצית השקל, איך שייך שיהי' זמן מה זכר וזמן מה נקבה, הרי יש לו זכרות ונקבות, וצ"ע. ועי' בתפארת ישראל על מס' שבת (פרק יט בועז אות ב) מש"כ לבאר דעת המג"א.

ב. לדברי האומר ל' צריך ל' ול' וכו'

מבואר בסוגיא דאסור לנטוע בכה"ג שיהי' נקלט בתוס' שביעית. ולכאנ"י יש לע' בזה, מהו האיסור, הרי לכאנ"י האיסור הוא המעשה נטיעה, ומה לי דיהי' נקלט בתוס' שביעית. וע' במנחת חינוך (רצ"ח, ט"ו) דמוכח מכאן שיש איסור בקליטה ג"כ, מלבד האיסור של מעשה זריעה ונטיעה. דהיינו, דודאי אם נוטע בסוף שביעית ואינו נקלט עד שמינית, מ"מ עובר האיסור נטיעה בשביעית. אבל גם אם רק נקלט בשביעית, זה ג"כ סגי לחייבו. וצידד דאם זרע באמצע שביעית ונקלט ג"כ באמצע שביעית, והתרו בו קודם הקליטה, אפשר דחייב שנים. אבל כ' המנ"ח דודאי לא אמרי' כן לענין מלאכת שבת ויו"ט, אלא דכל שאינו עושה המעשה נטיעה עצמו בשבת ויו"ט מותר, אפי' אם נקלט בשבת ויו"ט. וביאר החילוק, דכמו דאמרי' בשבת דשבייתת בהמתו אסור, אפי' אם הוא אינו עושה כלום, ה"ה דיש מצוה של שבייתת הארץ, ואם הוא גורם שארצו תעשה מלאכה בשביעית, אפי' אם הוא אינו עושה מעשה בשביעית, מ"מ עובר הוא בעשה ד"ושבתה הארץ" (וצע"ק, שהרי לעיל הבאנו דצידד המנ"ח דיהי' חייב אף על הקליטה, ואם עשה הוא, מדוע חייב). אולם ע' בחזון איש (שביעית כ"ב, ה) דכ' דבזמן הזה דאין דין תוס' שביעית, אין שום איסור לנטוע בערב שביעית אפי' אם נקלט בשביעית, דהא כל האיסור הוא מחמת תוס' שביעית, ואף דאנו מחמירין בנקלט בשביעית יותר מנקלט קודם שביעית, מ"מ כל זה הוא מחמת הדין תוס' שביעית, ולכן אינו נוגע היכא דאין דין תוס' שביעית. ומדבריו מבואר דלא כהמנ"ח, דס"ל דנקלט גופא חשיב כמו זריעה בשביעית, ומדברי החזו"א משמע שאין איסור קליטה בשביעית או תוס' שביעית אא"כ הנטיעה היא ג"כ בתוס' שביעית.